

Küresel Vatandaşlık Eğitimi Üzerine Carlos Alberto Torres ile Söyleşi¹

Emiliano Bosio & Carlos Alberto Torres

Çeviri: Ali Özdemir & Songül Büyükköse²

Giriş

Son otuz yılda uluslararasılaşma ve küreselleşme, eğitimcilerin pedagojik yörüngelerini ve eğitim kurumlarını farklı düzeylerde şekillendirmiştir (Bosio, 2017a, 2017b; Knight, 2007; Torres, 2017; Yemini, 2016; Yemini ve diğerleri, 2018, 2019). Uluslararasılaşma söylemi, çağdaş eğitimdeki en karmaşık ve çok yönlü söylemlerden biridir ve ekonomik, siyasi ve sosyal anlamlarıyla küreselleşmeyle ilişkilidir (Beck, 2000; Knight, 2015). Yirmi yıl önce Wiseman, *Australia and Politics of Globalization* (Wiseman, 1998; 1) adlı kitabında şöyle söylemiştir: “Küreselleşme, yirminci yüzyılın sonlarında moda olan en güvenilir ve tehlikeli sözcüktür. Güvenilmezdir çünkü pek çok anlamı vardır ve pek çok şekilde kullanılabilir. Tehlikelidir çünkü çoğu zaman hayatın her alanında ve dünyanın her köşesinde kuralızsız kapitalist ilişkilerin sonsuz genişlemesinin güçlü ve basit bir gerekçesi olarak kullanılmaktadır.” Genel olarak küreselleşme ve özel olarak uluslararasılaşma, eğitim politikalarının ve programlarının değişen doğasına ilişkin pek çok tartışmanın moda sözcükleri haline gelmiştir (Bosio ve diğerleri, 2018; Bourn, 2018). Buna, eğitimle ilgili ulusal kamuoyu tartışmalarının içeriğini etkileyen uluslararası karşılaştırmaların artan etkisi de dahildir. Bu söylem, diğerlerinin yanı sıra, okul performansı için Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) standartlarını ve Times Higher Education Supplement (THES) ve diğerleri tarafından üniversiteler için yayınlanan sıralamalara benzer şekilde Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından yayınlanan sıralamaları içermektedir (Billing, 2004; Verger ve Hermo, 2010; Yemini, 2016). Son olarak, Yemini’nin (2018: 7) ifade ettiği gibi, uluslararasılaşma “toplumdaki temel sorunlar ve tanımlar (ör. çokkültürlülük, ‘beyin göçü’ ya da ‘beyin dolaşımı’, din ve devlet güç ilişkileri ve yine

¹ Bosio, E. & Torres, C. A. (2019). Global citizenship education: An educational theory of the common good? A conversation with Carlos Alberto Torres başlıklı metinden kısaltılarak çevrilmiştir, <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1478210319825517>

² ali.ozdemir_02@metu.edu.tr, songul.buyukkose@metu.edu.tr

küreselleşme)” ile bağlantılıdır. Uluslararasılaşmanın giriftliği, ilgili terimlerin çağrışımlarının ve anlamlarının geniş hacimli olmasından kaynaklanmaktadır; bu durumsa büyük ölçüde böylesi söylemler içindeki kişilerin karmaşık ideolojik ve akademik duruşlarıyla ilgilidir.

Bu bağlamda, modern eğitimin uluslararasılaşmasını sistemini – ilkokullardan başlayarak yükseköğretime kadar – yorumlamaya yönelik yaklaşımlar genel olarak iki türe ayrılabilir: değerlere dayalı olan ve pragmatik temelli olanlar (Jones ve Killick, 2007). İkincisi temel olarak öğrencilerin küreselleşen bir dünyada çalışmak için ihtiyaç duydukları beceri ve nitelikleri vurgulamaktadır – bu görüşe göre bilgi ve bilme, piyasanın mantığına indirgenebilir ve küresel ekonomik rekabet gücü ve dünya sıralamaları bağlamındaki konumlandırmalarla ilişkilendirilebilir (Giroux, 2007; Mignolo, 2011, 2012; Nixon, 2013). Buna göre eğitim, “çağdaş kapitalizmin ağ mantığına hapsolmuştur, aynı ekonomik döngülere, piyasa yükseliş ve düşüşlerine ve bölümlere ayrılmış küresel rekabete maruz kalan bir endüstridir” (Rizvi ve diğerleri, 2005, s. 11). Birincisi sosyal sorumluluk, etik ve adalet konularına dikkat çekmekte ve yoksullukla mücadele etme, insan haklarını destekleme ve/veya sürdürülebilir bir gelecek için çalışma ihtiyacını vurgulamaktadır – bu yaklaşım, sadece becerileri değil, en önemlisi değerleri ve eylemleri de geliştirmeyi ve teşvik etmeyi amaçlayan, küresel eşitsizliklerden kaçmak yerine sorular sormaktan kaçmayan, tersine soru sormaya yönelten etik-eleştirel bir küresel pedagoji çağrısında bulunmaktadır (Andreotti, 2006, 2010; Bosio, 2017a; Peck ve Pashby, 2018; Rizvi ve Beech, 2017; Torres ve Dorio, 2015; Clifford ve Montgomery, 2017; Sherman, 2016; Guajardo ve Reiser, 2016; Stein, 2018; Dorio, 2017). Bu, çok kültürlü, hak temelli, evrensel, diyaloga dayalı işbirlikçi ve değer yaratan bir yaklaşım türüdür (Siegel ve Gaudelli, 2018; Goulah, 2018; Sharma, 2018; Bosio, 2017a; Gaudelli, 2016; Tarozzi ve Torres, 2016; UNESCO, 2014).

Uluslararasılaşma farklı akademisyenler ve eğitimciler için farklı anlamlara gelebilir ancak bu makale değer temelli yaklaşıma ilişkin bir diyalog sunmaktadır. Konuyu uluslararasılaşmanın olası değer yaratan sonuçlarından biri olarak küresel vatandaşlık eğitimi (GCE) merceğinden incelemektedir – bu perspektifte, Yemini’nin (2016: 184) “uluslararasılaşma, öğrenenlere küresel vatandaşlık duygusu aşılacak amacıyla eğitim sistemi içinde çokkültürlü, çok dilli ve küresel boyutların entegrasyonunu teşvik etme süreci olarak tanımlanabilir” şeklindeki son görüşüne katılıyoruz. Ancak, birçok bağlamda, bu aynı zamanda eğitim kurumlarında neoliberalizmi ve girişimciliği teşvik etmek için yapılmış bir dalavere düzenidir. Burada sizleri küresel vatandaşlık konusundaki fikir ve kavramları araştıran, analiz eden ve bu çabanın değerini açığa çıkaran bir diyaloga davet ediyoruz. Küreselleşme/uluslararasılaşma bağlamında eğitimde güç ve politika konularını ele alıyor ve küresel vatandaşlık eğitimi ile ilgili öğretim deneyimleri için bir “yol haritası” sunmayı umuyoruz. Bu söyleşi, eğitim sistemi genelinde üç grup izleyici için değerli bir kaynak olmayı amaçlamaktadır.

1. Küresel vatandaşlık eğitimi konusundaki teorik anlayışlarını öğretmenlik pratiğine dönüştürmek isteyen eğitimciler.
2. Küresel vatandaşlık eğitimi alanında yeni olan ve araştırmaları için dinamik başlangıç noktaları arayan araştırmacılar.
3. Küresel vatandaşlık eğitiminin tarihi, felsefesi ve uygulamaları hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyen genel izleyici kitlesi.

Küresel vatandaşlık eğitimi: Teori arayışında bir müdahale biçimi

Burada kavramsallaştırdığımız şekliyle küresel vatandaşlık, karşılıklık ve mütekabiliyet değerlerine ya da Torres'in tartışmamızda ifade ettiği şekliyle "el buen vivir"e dayanmaktadır – bu kavram küresel vatandaşlık eğitimi çözülebilir içsel çelişkilerine rağmen, daha adil ve barışçıl bir dünyanın inşasında toplum merkezli, ekolojik olarak dengeli ve kültürel olarak duyarlı bir toplumda hareket etmeyi teşvik eden, ileriye dönük bir eğitim teorisi içine oturtmaktadır. Bazıları için küresel vatandaşlık eğitimi "ortak faydaya" yönelik bir eğitim teorisini temsil etmektedir (Bosio, 2017a; Bourn, 2018; Gaudelli, 2016; Torres, 2017). Öte yandan bu yaklaşımın bireyin kişisel çıkarlarının ötesinde bir ahlaki yükümlülük ve duyarlılık talep ettiğinin de bilincindeyiz (Dill, 2012). Dill'in (2012: 541) de belirttiği gibi, "ister gerçek olsun ister arzulanan, ister memnuniyetle karşılansın ister karşı çıkılsın, küresel vatandaşlık eğitiminin eğitim uygulamalarımızda geniş kapsamlı bir paradigma değişimi" olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle, küresel vatandaşlık eğitimi uygulamasına ilişkin araştırmaları genişletmek kesinlikle kritik önem taşımaktadır. Bunu yapabilmek için, katkımızın temelini oluşturan temel bir soru soruyoruz: küresel vatandaşlık eğitimi, ortak faydaya yönelik bir eğitim teorisi midir? Küresel vatandaşlık eğitiminin bir teori ve uygulama aracı arayışında olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu sorunun temel bir öneme sahip olduğuna inanıyoruz; çünkü dünya giderek birbirine daha bağımlı ve çeşitli hale gelmekte, sınırları da daha gözenekli olmaktadır. Vatandaşlık kimlikleri ile sadakat ve bağlılık hakkındaki söylemler giderek belirli bir mekâna bağlı olmaktan çıkmaktadır (Torres, 2017).

Öte yandan hem sınıf hem müfredat düzeyinde, küresel vatandaşlık eğitimi ile ilgilenen, örneğin tek bir öğrenciyi bile feda etmeyecek muhteşem eğitimciler vardır. Carlos Alberto Torres de onlardan biri. Söyleşimizde, ilk olarak, Küresel Güney'in sömürgecilik sonrası epistemolojilerinin bilgisini nasıl elde edeceğine yönelik merakının altını çiziyor. Torres ikinci olarak, küresel vatandaşlığın ulusal vatandaşlığa değer katması ve kendisine göre üç ilkeyle tanımlanan küresel müşterekleri savunmak için çaba göstermesi gerektiğini öne sürüyor: (1) gezegenimiz evimizdir, (2) küresel barış, dokunulmaz bir kültürel faydadır ve maddi değeri olmayan bir insanlık hazinesidir ve (3) insanların güçlü bir dayanışma ruhuyla yaşamaları için yollar bulmaya ihtiyacı vardır. Son olarak, "ekonomik eşitlik, refah ve kültürel çeşitliliğe yönelik küresel bir zorunluluk" olduğu için, küresel vatandaşlık eğitimi çeşitliliğe saygıyı teşvik etmeyi

amaçlayacaktır. Torres, diğer konuların yanı sıra kendi deneyimlerini de anlatıyor; örneğin, 11 Eylül 2001 saldırılarının “yaşam yolculuğunu” nasıl yeniden şekillendirdiğini ve kendisini yeni bir etik arayışına yönelttiğini de ifade ediyor.

Carlos Alberto Torres ile Söyleşi

Emiliano Bosio: Küresel vatandaşlık için eğitimden ne anlıyorsunuz? Akademik serüveniniz ve yaşam “yolculuğunuz” bu anlayışı nasıl şekillendirdi?

Carlos Alberto Torres: Kültürel ve toplumsal yapılar, teorik ve meta-teorik ilkeler ve ampirik analizler aracılığıyla yolculuk yapıyoruz. Yolculuk yapıyoruz ama bunu konum siyaseti ve kimlik siyaseti içinde “çerçevenilmiş” olarak yapıyoruz. Bu konumsallık, bizi sadece bilgelik kaynaklarımızı ve her şeyden önce kimliklerimizi anlamaya yöneltmekle kalmamalı, aynı zamanda kapitalist toplumlar da ırkçılık, cinsiyetçilik, dini mutlakiyetçilik, homofobi veya sınıfsal ayrımcılık karşısında kendi konumumuzu ve kimlik siyasetimizi bulmamıza yardımcı olmalıdır. Daha önceki çalışmalarımda, devlet teorileri ve politik eğitim sosyolojisi aracılığıyla eğitim ve iktidar politikalarında konum, kimlik ve konumsallığın kesişimlerini inceledim. Bu bilimsel araştırmayı Latin Amerika Çalışmaları, Küreselleşme Çalışmaları, Çokkültürlülük, Neoliberalizmin yükselişi ve düşüşü ve son olarak küreselleşmenin öğretme ve öğrenmeyi nasıl etkilediğini ele alan başlıklar altında yürüttüm. Bu sorulara pratik bir cevap ararken, neoliberal küreselleşmenin ortaya çıkardığı bazı sorunların küresel vatandaşlık eğitimi ve sürdürülebilirlik politikaları aracılığıyla ele alınabileceğine inanıyorum.

Bir sonraki çalışmamda, her bilimsel analizin alt metninde her zaman yer alan bir soruya odaklanacağım: “el buen vivir”, İspanyol dilinde güzel, analitik ve aynı zamanda normatif bir kavram. Latin Amerika’daki Yerli atalara kadar izi sürülmesi gereken bir kavram. El buen vivir, çok karmaşık bir çeviri gerektiren ve hayata geçirmesi daha da zor olan bir terimdir. Önceki çalışmalarımda el buen vivir’i iyi toplum olarak ifade etmiştim, ancak bu normatif terim el buen vivir’in zenginliğini yakalamak için hala yetersiz. “İyi yaşam”ın sosyolojisinden bahseden analizler var ancak ben bu noktada daha çok Küresel Güney’in post-kolonyal epistemolojilerinin bilgi arayışının nasıl ele alınacağıyla ilgileniyorum.

Yazmakta olduğum makalelerden biri şu konuyu ele alacak: İyi yaşam sosyolojisi ve el buen vivir ekolojisi, son kitabımda inşa ettiğim küresel vatandaşlık eğitimi teorisinin daha iyi anlaşılmasına nasıl yardımcı olabilir. Ancak bu sorunun yanıtını henüz tam olarak bilmiyoruz ve dünya sisteminde yeni bir etik olarak küresel vatandaşlık eğitimi derinlemesine ele alınmayı bekliyor.

Bosio: Modern eğitim kurumlarında küresel vatandaşlık eğitiminin üç temel unsuru nedir?

Torres: Bu soruya yanıt verirken, sorunuza kapsamlı bir şekilde yanıt verdiğine inandığım biyografik bir ayrıntı sunmak istiyorum. 11 Eylül 2001 benim hayatımı değiştirdi. Finlandiya’da çalışırken televizyonda İkiz Kulelerin yanışını izlediğimde, bunun uygarlıklarımız için bir sıkıntı ve güçlükler zamanı olduğunu hissettim. En büyük oğlum Dünya Ticaret Merkezi’nden sadece birkaç blok ötede yaşadığı için, bu küresel olay aynı zamanda çok kişiseldi.

Meydana gelen olayları kavramaya çalışmanın katartik bir yolu olarak, sevdiklerime bir mektup yazdım ve karşı karşıya olduğumuz varoluşsal ikilemler üzerine düşündüğümü ve cevapları kendi kalbimde aradığımı ifade ettim. Onlara yaşam, sevgi ve barış üzerine çalışmaya hazır olduğumu söyledim. Akademik çalışmalarına yenilenmiş bir enerji, şevk ve gayretle devam etmeye karar verdim. Her zaman olduğu gibi bu olağanüstü zamanlarda da Latince bir atasözü olan ad fontes’i hatırlamamız gerekiyor. Kendi ilkelerimizin ve arzularımızın kaynaklarına geri dönmeliyiz. Bu mektubu şöyle bitirmiştım: “Dünyaya yakın yaşamaya, huzur ve mutluluk aramaya ve sadece aklımla değil, çıplak ellerimle bir şeyler inşa etmeye karar verdim”.

Sadece sürdürülebilirliği ve küresel vatandaşlık eğitimi destekleme konusundaki kararlılığımı artırmakla kalmadım, aynı zamanda doğaya daha yakın yaşayarak ve hayatın getirdiklerini kucaklayarak örnek olmak istedim. Gezegeni, barışı ve insanları savunmanın yollarını bulmak istedim. Topanga dağlarında kırsal bir araziye taşındım ve burada kendi ellerimle bir kulübe inşa ettim; bu da bende ahşapla çalışma, bir şeyler tasarlama ve inşa etme konusunda var olduğunu bilmediğim bir tutku uyandırdı. Bir devlet üniversitesinde ince ahşap işçiliği eğitimi aldım ve mobilya yaptım; yağ ve şarap yapmak için zeytin ağaçları ve asmalar diktim; taze sebzeler için organik bahçeler ekim ve hatta en son bal hasadı için bal arıları besledim.

Bu gezegen vatandaşlığına yönelik bu tür bir bağlılık bizi Toprak Ana’ya saygı duymaya, doğanın tadını çıkarmaya ve Antroposen çağında doğal bir dünyaya saygı duymaya ve onu savunmaya yaklaştırabilir. Bizim içine doğduğumuz ve artık burada olmadığımızda bizden sonrakilere daha iyi bir halde bırakacağımız bir dünya. Küresel vatandaşlık eğitime olan bağlılığım, üniversite öğrenciliğimden bu yana sahip olduğum ilkeler ve yaptığım işlerle güzel bir şekilde örtüşüyor. Yurttaşlık haklarını ve insan haklarını yok eden bir diktatörlük nedeniyle 1970’lerin ortalarında Meksika’ya sürgün edilmek zorunda kaldığım anavatanım Arjantin’deki ilk yıllarımdan UCLA profesörü olduğum şu ana kadar, demokratik eğitimin en üst düzey tezahürü olan toplumsal adalet eğitiminde teori, politika ve uygulamada yenilikler ortaya çıkarmak için her zaman mücadele ettim; gezegen için toplumsal adaleti sağlayan bir toplumsal adalet eğitimi amaçladım. BM Sekreteri Ban Ki-moon tarafından 2012 yılında açılan Önce Küresel Eğitim Girişimi’nin (GEFI) uygulanması, daha iyi bir dünya, Freire’nin sözleriyle sevmenin daha kolay olacağı bir dünya için kendi mücadelemde yeni bir bileşen oldu. Önce küresel eğitim girişimi programı, küresel vatandaşlık eğitimi günümüzde toplumsal dönüşümün merkezi bir bileşeni olarak

tanımlamaktadır. Küresel vatandaşlık eğitimi herkes için eğitime erişimi, eğitim kalitesini, küresel barışı, gezegenin sürdürülebilirliğini ve küresel müştereklerin savunulmasını geliştirecek bir kaynak olarak öngörülmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın bir ayağı olarak küresel vatandaşlık eğitiminin artan eşitsizlik, küresel yoksulluk, neoliberal küreselleşme, otoriter eğitim, çevreyi ve gezegeni tahrip eden yağmacı kültürler gibi küresel barışı etkileyen sorunlara verilecek yanıtlardan biri olduğuna inanıyorum.

Küresel olarak birbirimize bağlı olduğumuz bu çağda dünya, fırsatların yanı sıra muazzam zorluklarla da karşı karşıyadır ve bu durum araçsal akıldan uzak yeni eğitim modelleri gerektirmektedir. Mevcut eğitim deneyimleri, öğrencilerin dünyada olup bitenleri esaslı bir biçimde anlamaları için gerekli bilgi, beceri ve değerleri sağlıyor mu? Eğitim uygulamaları ve müfredat bize küresel sorunların yaşamlarımızı nasıl etkilediğini, toplumların, ulusların ve gezegenin yaşamını nasıl değiştirdiğini öğretiyor mu?

11 Eylül 2001 beni, yeni bir etiğe dayanan bir yenilik arayışına itti. Kaliforniya Üniversitesi sistemindeki ilk kez Küresel Öğrenme ve Küresel Vatandaşlık Eğitimi UNESCO Kürsüsü'ne layık görülmemin arka planı budur. Bu karar, sürdürülebilirlik, küresel vatandaşlık eğitimi ve çok kültürlülük konusundaki kapsamlı çalışmalarım doğrultusunda eğitimde yenilikler yapmaya çalıştığım akademik kariyerimle güzel bir şekilde örtüşüyor. Dünyanın sorunlarına yanıt vermeye hazır zihniyetler ve beceriler geliştirmek için vazgeçilmez eğitim biçimleri yaratmanın yanı sıra, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden de ilham aldım. UNESCO-UCLA Başkanı'nın çalışmaları, insanlığın küresel müşterekler, insan hakları ve demokrasi için verdiği mücadeleyi destekleyen öğretim uygulamalarını, araştırmaları, teorileri ve politikaları geliştirme fikrine dayanmaktadır. Küresel vatandaşlığın ulusal vatandaşlığa değer katması ve küresel müşterekleri savunmak için çaba göstermesi gerektiğini savunuyorum.

Bosio: Küresel müşterekler nedir? Ve küresel vatandaşlık için eğitim nasıl bir katma değer katabilir?

Torres: Benim küresel vatandaşlık eğitimi teorime göre küresel müşterekler üç temel önerme ile tanımlanıyor. Bunlardan ilki, gezegenimizin tek yuvamız olduğu ve onu küresel vatandaşlık ve sürdürülebilir kalkınma eğitimi yoluyla, durumu teşhis ve ifşa etmekle kalmayıp eyleme ve politika uygulamasına geçerek korumamız gerektiğidir. İkincisi, küresel müşterekler, küresel barışın dokunulmaz bir kültürel değer ve manevi değeri olan bir insanlık hazinesi olduğu fikrine dayanır. Barışı koruyarak insanları, çevreyi, hayvanları, binaları ve aksi takdirde savaş veya çatışma nedeniyle harap olabilecek çeşitli şeyleri koruruz; ayrıca modern savaşın ne kadar maliyetli olduğu düşünüldüğünde her türlü kaynağı korumuş oluruz. Son olarak, günümüzde savaş teknolojilerinin yıkıcı doğası düşünüldüğünde barış, gezegenimizin korunmasına yardımcı olmaktadır. Üçüncüsü, küresel müşterekler, hepsi eşit olan, sürekli çeşitlenen bir dünyada

demokratik bir şekilde birlikte yaşamayı başaran, bireysel ve kültürel meraklarını gidermeye çalışan, yolsuzluktan uzak, devredilemez yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışı haklarını elde eden insanların bu amaçları gerçekleştirme yollarını bulma ihtiyacına dayanmaktadır. Barışa dair esas soru ise farklılık hatları boyunca dayanışma ruhunu nasıl inşa edebileceğimizdir.

Küresel vatandaşlık eğitimi, bilgi, beceri ve değerlere ilişkin olarak sivil katılımı artırmasıyla gezegenimize, küresel barışa ve insanlara yardımcı olabilir. Ekonomik eşitlik, refah ve kültürel çeşitlilik küresel bir zorunluluktur; bu durum da başkalarına benzerliklerinden çok farklılıkları için hayranlık duyabilecek bir birey üretebilir.

Bosio: Modern Amerikan eğitim kurumlarında küresel vatandaşlık eğitimi neden gerekli ya da gerekli değil?

Torres: Şu an için Amerikan eğitim kurumları, Trump yönetiminde hâkim olan irrasyonelitenin yansıttığı kültürel savaşın içine tam olarak girmiş değil. ABD'nin göçmenlik, nativism, ırkçılık ve her türlü önyargı ile ilgili tarihsel deneyiminin en kötüsüne hitap eden bir siyasi modelin Amerikan toplumunun ve dolayısıyla eğitim kurumlarının bağrına ulaşması için henüz çok erken. Ancak bu modele sandıkta karşı çıkılmaz ve bu model yenilgiye uğratılmazsa, Trump'ın birbiri ardına gelen twitter mesajlarıyla yerleştirmeye çalıştığı hegemonyanın daha belirgin ve daha tehlikeli hale gelmesi için sadece birkaç yıl daha geçmesi gerekecektir. Demokratik yönetim, tam da demokrasinin kendisi tarafından baltalanabilir ve Trump gibi biri ortaya çıktığında, daha "iyi meleklerimiz"e yönelik çağrılar, ABD basınına duyulan güven ve Trump'a karşı muhalefet yeterli olmayacaktır. Hukukun üstünlüğünü korumak, belirli seçimler yapmayı, demokrasiyi savunmak için hayatınızı riske atmayı gerektirir. Aksi taktirde, totalitarizm her zaman galip gelecektir.

Bosio: Amerikan eğitim kurumlarında eğitimcilerin küresel vatandaşlığa yönelik olumlu ve olumsuz tutumlarının arkasında yatan nedenler nelerdir?

Torres: ABD eğitim kurumlarında küresel çalışmalar ile iç politikaya odaklanan etnik/ırksal veya toplumsal cinsiyet çalışmaları arasında bir gerilim var. Bu gerilim, daha önce Soğuk Savaş nedeniyle yoğun yatırım yapılan uluslararası ve dil odaklı alan çalışmalar ile 1960'ların siyasi hareketleri, sivil haklar hareketi ve pozitif ayrımcılık girişimlerinden doğan ülke içindeki ırk, etnik ve toplumsal cinsiyete odaklanan çalışma alanları arasında belirgindi.

Kesişme noktalarını gündeme getirmek, ayrılıklar arasında köprü kurulmasına yardımcı olur ancak analizin odak noktasını çözmez. Tam da bu noktada yerel ve küresel dinamiklerin birbiriyle yakından bağlantılı olarak incelenmesine yönelik analitik ihtiyaç ortaya çıkmaktadır. Teknik uzmanlık (ve sınırlılıkları) kadar ideolojik bağlılıkları da ortaya koyan bu gerilimin ötesinde, eğitim kurumlarında küresel vatandaşlığa yönelik çok büyük bir olumsuz tutum olduğundan emin

değilim, kan ve toprağın küreselcilere karşı savunulmasını yeniden teyit eden nativist ve muhafazakâr pozisyonlar (neo-Naziler dahil) hariç.

Ancak eğitim kurumlarında var olan şey, küresel vatandaşlık eğitimi ve uluslararasılaşma fikrinin ötesinde bu kavrama yönelik bir ilgi ve anlayış eksikliğidir. Her ne kadar sınıflarımızda Trumpist öğrencilerle karşılaşılıyor olsak da, Amerika'yı Yeniden Muhteşem Yap sözünün bu öğrencilerin küresel vatandaşlık eğitiminin bazı temellerini "küreselleştirici" olarak sorgulamalarına ve dolayısıyla projeyi antipatriotik olarak görmelerine yol açması bizi şaşırtmamalıdır. Bu bağlamda vatanseverlik kavramını Habermas'ın Anayasal Vatanseverlik önerisine geri döndürmeyi tercih ediyorum.

Her şeye rağmen Amerikan eğitim kurumlarında para konuşur. Eğer küresel vatandaşlık eğitimi üzerine öğretim ve araştırma için para varsa, bu kavram gündemin üst sıralarına yükselecektir. Dahası, Trump tufanından sonra, Trump yönetimi tarafından verilen zararın nasıl onarılacağına dair ciddi bir vizyon varsa, yeni bir rasyonalite devreye girmelidir. Bu yeni kültür siyaseti, küresel vatandaşlık eğitimi, sürdürülebilirlik siyaseti ve küresel iklim değişikliğinin etkileri konusunda ciddi bir tartışma yürütmelidir.

Bosio: Küresel vatandaşlık eğitimi ABD'de okuyan öğrenciler için nasıl daha uygun ya da cazip hale getirilebilir?

Torres: Aydınlanma Çağı'nın bir mirası olan "Liberté, égalité, fraternité" sloganı ilk olarak Fransız Devrimi sırasında ortaya çıkmış ve Ancien Régime'e karşı isyanlarında nesillere ilham vermiştir. Bana göre Aydınlanma ilkeleri bize eğitimin, bireylerin kalbini ve zihnini daha fazla rasyonellik ve bilimsel düşünme seviyesine açarak çatışmaların çözümüne yardımcı olması gerektiğini söyler.

Aydınlanma'nın normatif ilkelerine kesinlikle katılıyorum. Ancak normatif olandan analitik olana ve oradan da bilimsel çerçeveye geçiş zordur, bu bazen de etik ve ahlaki bir dönüşüm gerektiren imkânsız bir görevdir. İtalya ve Almanya'daki Nazi rejiminin en iyi beyinlerinden bazılarının yüksek eğitilmiş kişiler olması şaşırtıcı değildir. Mussolini'nin eğitim bakanı Giovanni Gentile, neo-Hegelci idealist bir filozof ve Marx, Fichte ve Hegel'den ilham alan bir faşistti. Gramsci'nin, siyasi projesini geliştirmek için, Quaderni dal Carcere'de sunduğu alternatif Marksist kültürel rasyonalite modelini geliştirmesine yardımcı olmak üzere, hapisanedeyken dönemin bazı yeni-Hegelci yazarları okumuş olması da sürpriz olmamalıdır.

Aynı şey eski Yugoslavya'daki savaşlarda soykırımla suçlanan bazı "kasaplar" için de söylenebilir. Bazıları sosyal bilimci, hümanist, fotoğrafçı, film yönetmeni ve aktör olarak eğitim almışlardı – yani onlar duygular, estetik, hukuk çalışmaları, güzellik ve sevgi konusunda eğitilmiş, bilgiyle ilgilenen kişilerdi. Şimdi savaş suçlusu olarak hükümlü olan Radovan Karadžić, psikiyatrist olarak eğitim almış

ve hatta kaçak olduğu dönemde Belgrad’da alternatif tıp alanında sahte bir isimle çalışmıştır.

Kilise, Toplum ve Hegemonya: Latin Amerika’da Eleştirel Bir Din Sosyolojisi (Torres, 1992) adlı kitabımda detaylandırıdığım gibi, Güney Konisi’nden bir örnek de benzer bir kanıt ortaya konmaktadır. Asker ve polis papazlarının çoğu, insanları kaçıran, onlara işkence ederek öldüren Katolik Arjantin askerlerinin vicdanını rahatlatmaya yardımcı olmuştu ve hatta bu papazlar mahkumları teselli etmişti, hatta belki de kutsal rolleri gereği ölmeden önce onlara Extreme Unction (ölmekte olan bir kimsenin vücuduna rahip tarafından kutsal bir yağın sürüldüğü Katolik kilisesi ayini) düzenlemişti. Birçoğu, Marksist ve Komünistlerin ülkeyi ele geçirmesini önlemek için Kızıldeniz’in geçilmesi olarak adlandırdıkları şeyi haklı çıkarmak için Çıkış Kitabı’ndan İncil okumalarını kullanıyordu. Emilio Mignone ve insan hakları mücadelesinin diğer pek çok seçkin temsilcisinin de söylediği gibi, Arjantin’deki Katolik Kilisesi hiyerarşisi, Silahlı Kuvvetlerin eylemlerini kınamış olsaydı büyük olasılıkla soykırım önlenebilirdi.

Geçmişimizden bize kalan ayrımcılığı meşrulaştıran inanış ve düşünceler ruhlarımızın en karanlık tarafında saklıdır. Trump yönetiminin ırkı, toplumu bölmek, ayırmak ve fethetmek için kullandığı mevcut deneyime şahit olurken, insanlara ne kadar eğitim verilirse verilsin, bu eğitimin çoğu zaman korkunç bulabileceğimiz ideoloji ve ilkesel taahhütleri değiştirmeyeceğini fark ediyorsunuz. Aksine, bu ideoloji ve ilkesel taahhütler aslında görünürdeki rasyonel normlar ve uygulamalarla birlikte var olmaktadır. Ülkenin ahlaki yapısı ve hukuk, örnek olması ve Anayasayı savunması gerekenler tarafından saldırıya uğradığında tıpkı bir enfeksiyon gibi nativist ideolojiler yaygınlaşabilir. Daha önce Bin Ladin’den sonra ikinci adam olan ve şimdi El Kaide’nin lideri olan Ayman Muhammed Rabie El Zevahiri’yi düşünün. O doktor ve alimlerden oluşan geniş bir aileden geliyordu. Kendisi de doktor olan ve cerrahi alanında yüksek lisans derecesi olan bilgili bir adamdı. Arapça, İngilizce ve Fransızca dillerini konuşabiliyordu. Batı’nın en iyi üniversitelerinde okumuş olmalarına rağmen cihatçılık yapan ve kendilerini havaya uçuran pek çok insan örneği vardır.

Spektrumun diğer ucunda ise, ABD’deki sözde Evanjelik Hristiyanların çoğu olmasa da birçoğu Trump’ın temsil ettiği bölücü, ırkçı ve beyaz üstünlüğü modelini kabul etmiş ve bu modelin güçlü destekçileri olmuştur. İncil’e dayanarak Trump’ın -ahlaki ve etik başarısızlıklarına rağmen- Tanrı’nın temsilcisi, mimarı ya da aracı olabileceğine dair bakış ortaya koyan papazların yardımıyla, Trump ne yaparsa yapsın ona geçit veriyorlar. Liderin gündemi savunmadaki başarısızlıklarını görmezden gelmek, popülizmin doğasına içkindir, gerçi Trump sadece ismen popülist, gündemi açısından değil. Bu “sadık” Hristiyanlar neden farklı olsun ki? Ne de olsa çoğu dini mutlakiyetçi ve ABD’deki kültür savaşlarında kendi cihatları için mücahitlik yapıyorlar.

Kısacası, demokrasi için eğitim ideali, Batı dünyasında çok değerli görülebilecek Aydınlanma Çağı ilkelerinden kaynağını alsa da pratikteki uygulamaların

birkaçını sayacak olursak önyargı, üstünlük, nefret ve ideoloji etiğinden süzölmüş olabilir. Bu durum dünyanın pek çok yerinde geçerlidir ve ABD eğitim kurumlarında var olmadığına inanmak için çok az neden vardır. Asıl soru şu: Küresel vatandaşlık eğitimi, ABD’de eğitim gören öğrenciler için uygun ya da cazip hale getirilebilir mi? Bu sorunun yanıtı toplumsal bağlama, aile deneyimine, öğrenme deneyimine ve ideolojiye bağlıdır.

Bosio: Öğrencilerin “küresel vatandaş” veya “küresel mezun” olabilmeleri için bilgi, beceri, tutum/değer ve deneyimleri içeren hangi yeterlilikleri edinmeleri beklenmektedir? Sizce, Amerikan eğitim kurumlarında küresel vatandaşlık eğitimi daha çok bilgi, beceri ve tutum/değer ile mi ilgilidir yoksa bu üçünün bir bileşimi midir?

Torres: Bu soru daha çok eğitim öğretimden söz ediyor. Arjantin’de sertifikalı bir ortaokul öğretmeni olmama rağmen, cevabım basitçe şöyle: Şüphcilik, sahte haberler ve giderek çoğalan yabancılaşıma çağında çok daha fazla rasyonelliğe ihtiyacımız var. Profesör Hartmut Rosa tarafından geliştirilen rezonans kavramını irdeliyorum. Ben bien común, ortak fayda ya da kamu yararı geleneğini takip ediyorum. Bu rasyonalite modeli etiğimize rehberlik ettiğinde, küresel vatandaşlık eğitiminin öğrenme ve uygulama olanakları sonsuzdur. Ancak bu bir öğrenme, keşif ve kimlik oluşturma sürecidir. Eğer kendi toplumunuzda nasıl iyi bir vatandaş olacağınızı öğrenirseniz, bunu küresel dünyaya yaymak o kadar da zor olmayabilir.

Ancak dünyanın geri kalanıyla hiç ilgilenmiyorsanız, ortak yarar konusunda kaygı duymuyorsanız, neoliberal sahiplenici bireycilik modelini takdir ediyorsanız ve bunun da ötesinde, toplumsal yelpazede dayanışmayı teşvik etmekle ilgilenmeyen bilgisiz bir yerel birey haline geliyorsanız, böyle bir bireyin küresel vatandaşlık demokratik eğitim etiğini onaylaması ve uygulaması pek mümkün değildir. Kişinin ne tür bir küresel vatandaşlık arayışında olabileceğine dair yapılan tanımlamanın önemli olduğunu unutmayın. IŞİD yıllarca sadece inananlarla sınırlı olan ve kafirlerin ortadan kaldırılması ya da köleleştirilmesini gerektiren bir dünya Halifeliği öngördü, ancak sonuçta bu da (kesinlikle demokratik bir model olmamakla birlikte) bir tür küresel vatandaşlık modeliydi.

Bosio: Sizce Amerikan eğitim kurumlarında küresel vatandaşlık eğitimi daha çok bilgi, beceri ve tutum/değer ile mi ilgili yoksa bu üçünün bir bileşimi mi?

Torres: Bunu söylemek zor. Boylamsal çalışmalarla değerlendirilebilecek çok fazla deneyim yok. Eğer bu önemli bir araştırma gündemiyse, teziniz kesinlikle önemli içgörüler sunabilir. Son iki çeyrekte verdiğim iki dersle ilgili kişisel hatıram, birçok öğrencinin, özellikle de lisans öğrencilerinin bunu büyüleyici bir keşif alanı olarak gördüğünü ortaya koyuyor. Mezunlar genellikle konulara daha soyut bir yaklaşım benimseyerek çeşitli disiplinlerin bulgularını ya da daha iyisi ekonomi politik, uluslararası çalışmalar veya hukuk çalışmaları gibi disiplinlerarası çalışmaları dikkate almaktadır. Sonuç olarak, modern bir eğitim

kurumuna küresel vatandaşlık dersleri eklemeye çalışırken, Başkan Mao Zedong'a atfedilen "Bırakın bin çiçek açsın" sözünü hatırlamamız gerektiğini söylemek isterim.

Bosio: Öğrencilerin bu yeterliliklere ilişkin başarıları nasıl tespit edilebilir?

Torres: Sosyal becerilerin belgelendirilmesi veya ölçülmesi zordur ancak bu beceriler toplumsal güç oluşturmak için önemlidir. Bilişsel yönleri değerlendirmek ve ölçmek kolay olabilir, ancak ortak faydanın, iyi yaşamın veya vatandaşlık ve dayanışma etiğinin fiilen uygulanması, sınıftan uzakta başka stratejiler gerektirir. Yine de erken sosyalleşmenin büyük bir kısmı anaokulu ve ilkokulda sağlanabilir ve sağlanmalıdır.

Bosio: Sizce küresel vatandaşlığa yönelik bir müfredat ABD bağlamına, özellikle de Amerikan eğitim kurumlarına "uymak" için hangi temaları içermelidir?

Torres: UCLA'da düzenli olarak verdiğim dersler ve Paulo Freire Enstitüsü-Uluslararası Küresel Vatandaşlık Eğitimi Enstitüsü (PFI-IIGCE) yaz programlarımız dahil olmak üzere öğretim biçimimiz araştırmamızla yakından bağlantılıdır. Sürdürülebilirlik ve küresel vatandaşlık eğitimi alanındaki yenilikleri incelemek üzere üç lisans dersinden oluşan yeni bir dizi oluşturduk. Profesör Richard Desjardins tarafından verilen ilk dersin başlığı Küreselleşme ve Öğrenme; benim verdiğim ikinci dersin başlığı Küresel Vatandaşlık Eğitimi; üçüncü dersin adı ise Küresel Vatandaşlık Eğitimi: Müfredat ve Öğretim olup, bu ders benim yönetimim altında UNESCO Başkanlığında doktora sonrası araştırmacı olan ve şu anda UCLA'da öğretim görevlisi olan Dr. Jason Dorio tarafından verilmektedir. Öğretim faaliyetlerim, şu anda iş birliği içinde olduğumuz çeşitli ülkelerde dünya çapında verdiğim çok sayıda konferansı da kapsıyor.

Sonuç

Küreselleşme, ekonomi, hizmetler, teknoloji, mallar, kaynaklar, fikirler, insanlar, değerler, kültür ve bilginin dünya çapında dolaşımına odaklanan bir süreçten (Beck, 2018; Knight, 2003; Bourn, 2018; Burbules ve Torres, 2013; Torres, 2017), eğitimin uluslararasılaştırılması, bazıları tarafından bir okul veya üniversite sisteminin ethosuna, nesnelere, öğretme/öğrenme, araştırma ve hizmet işlevlerine uluslararası, kültürlerarası, çok kültürlü ve küresel bir boyutun dahil edilmesi veya "aşılması" süreci olarak tanımlanmaktadır (Altbach, Reisberg & Rumbley, 2010; Knight, 2005). Uluslararasılaşma, uluslar, insanlar, kültürler, kurumlar ve sistemler arasındaki bağlantıya öncelik verirken, küreselleşme ekonominin, fikirlerin ve kültürün dünya çapında dolaşımı kavramını vurgulamaktadır (Bedenlier ve diğerleri, 2018; Knight, 2004; Spring, 2008). Bu nedenle, küresel vatandaşlık eğitiminin bazı bağlamlarda küresel eğitim veya küresel yurttaşlık eğitimi olarak anlaşılması şaşırtıcı değildir. "Dünya çapında dolaşım" kavramı ile "uluslar arasında bağlantı" kavramı arasındaki fark hem

belirgin hem de karmaşıktır (De Wit, 2002). Sonuç olarak, bu iki kavram birbiriyle çok bağlantılıdır ancak aynı zamanda çeşitlilik göstermektedir (Knight, 2007). Eğitimin uluslararasılaşması ve küresel vatandaşlık eğitiminin küreselleşmenin itici güçleri mi, karşıtları mı yoksa vekilleri mi olduğu tartışılmaya devam etmektedir (Knight, 2015). Bu bağlamda, tartışmamız küresel vatandaşlık eğitimi kavramını, “küresel pazar yetkinliğini ve hatta çok sayıda uluslararası uçuşu içeren istihdamı ifade etmek için neoliberal düşünceler tarafından sıklıkla sahiplenilen” (Garson, 2016, s. 29) bir kavram olarak değil, uluslararasılaşmanın ve demokratik kozmopolitizmin olası bir değer yaratan sonucu olarak çerçevelemektedir. Bu görüşe göre, küresel vatandaşlık eğitiminin klasik bilgi, beceri ve değer boyutlarıyla sivil katılıma katkısı yoluyla gezegenimize, küresel barışa ve insanlara yardımcı olabileceğine inanıyoruz. Dahası, küresel vatandaşlık ulusal vatandaşlığa ve küresel müştereklere değer katmalıdır. Bilimi bir kamu malı olarak geliştirmek için çaba göstermeliyiz; tüm sınırlılıklarına rağmen ve araştırma ve bilgiyi bağlamsallaştırma ihtiyacını göz önünde bulundurarak, bilim, yabancı düşmanı ve dışlayıcı milliyetçilik çağında çok önemli olan rasyonalite için iyi bir vekil olarak görülebilir. Ekonomik eşitlik, refah ve kültürel çeşitlilik dünyanın her yerinde bir zorunluluktur ve bu durum, benzerliklerinden çok farklılıklarından dolayı başkalarını takdir edebilen bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bir müfredatın oluşturulmasını teşvik edebilir.

Kaynakça

- Andreotti V (2006) Soft versus critical global citizenship education. *Development Education, Policy and Practice*, 3: 83–98.
- Andreotti V (2010) Postcolonial and post-critical global citizenship education. In: Elliott G, Fourali C and Issler S (eds), *Education and Social Change: Connecting Local and Global Perspectives*. London: Continuum International Publishing Group, pp.238–250
- Banks JA, Suárez-Orozco M and Ben-Peretz M (eds) (2016) *Global Migration, Diversity, and Civic Education: Improving Policy and Practice*. New York: Teachers College Press.
- Beck U (2000) *What is Globalization?* Cambridge: Polity Press.
- Beck U (2018) *What is globalization?* John Wiley & Sons.
- Bedenlier S, Kondakci Y and Zawacki-Richter O (2018) Two decades of research into the internationalization of higher education: Major themes in the journal of studies in international education (1997–2016). *Journal of Studies in International Education* 22(2): 108–135.
- Billing D (2004) International comparisons and trends in external quality assurance of higher education: Commonality or diversity? *Higher Education* 47(1), 113–137.

- Bosio E (2017a, December 1) How do we create transformative global citizens? University World News, 1 December. Available at: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20171129082744388>
- Bosio E (2017b) Educating for Global Citizenship and Fostering a Nonkilling Attitude. In: Evans Pim J and Herrero Rico S (eds), *Nonkilling Education*. Honolulu: Center for Global Nonkilling, pp. 59–70.
- Bosio E and Gaudelli W (2018, February 7) Dr. William Gaudelli Global Citizenship Education— Interview Series Emiliano Bosio [Video file], February 7. Available at: <https://youtu.be/CuiAEL45fDw>
- Bosio E and Torres CA (2018) Dr. Carlos Alberto Torres Global Citizenship Education—Interview Series with Emiliano Bosio [Video file], March 3. Available at: <https://youtu.be/hNVZRIuBS-w>
- Bosio E and Schattle H (2017) Dr. Hans Schattle Global Citizenship Education— Interview Series Emiliano Bosio [Video file], October 12. Available at: <https://youtu.be/Wg3EWF88vi8>
- Bosio E, Ibe A, Matsui B, et al. (2018) GILE SIG Forum: Educating for global citizenship. In: Gallagher AB (ed), *The 2017 PanSIG journal: expand your interest* (pp. 222–231). Available at: http://pansig.org/publications/2017/2017_PanSIG_Journal.pdf
- Bourn D (2018) *Understanding Global Skills for 21st Century Professions*. Dordrecht: Springer.
- Burbules NC and Torres CA (2013) *Globalization and Education: Critical Perspectives*. New York: Routledge.
- Clifford V & Montgomery C (2017) Designing an internationalised curriculum for higher education: embracing the local and the global citizen. *Higher Education Research & Development* 36(6): 1138–1151.
- De Wit H (2002) *Internationalization of higher education in the United States of America and Europe: A historical, comparative, and conceptual analysis*. Westport, Connecticut: Greenwood Publishing Group.
- Dill JS (2012) The moral education of global citizens. *Society* 49: 541–546.
- Dorio JN (2017) Lessons from Los Angeles: Self-Study on Teaching University Global Citizenship Education to Challenge Authoritarian Education, Neoliberal Globalization and Nationalist Populism. *Journal of Global Citizenship & Equity Education*, 6(1).
- Gaudelli W (2016) *Global Citizenship Education: Everyday Transcendence*. New York: Routledge.

- Gaudelli W (2016) *Global Citizenship Education: Everyday Transcendence*. New York: Routledge.
- Garson K (2016) Reframing internationalization. *Canadian Journal of Higher Education* 46(2): 19–39.
- Giroux HA (2007) *Border Crossings: Cultural Workers and the Politics of Education*. New York: Routledge.
- Goulah J (2018) The Presence and Role of Dialogue in Soka Education. In P. N. Stearns (Ed.). *Peacebuilding Through Dialogue: Education, Human Transformation, and Conflict Resolution*. Fairfax, VA: George Mason University Press, pp.55–70.
- Guajardo M & Reiser M (2016) Humanism as the Foundation for Global Citizenship Education. *Journal of Research* 20(3): 241–252.
- Knight J (2003) Updating the definition of internationalization. *International Higher Education* 33(6): 2–3.
- Knight J (2004) Internationalization remodeled: Definition, approaches, and rationales. *Journal of Studies in International Education* 8(1): 5–31.
- Knight J (2005) An internationalization model: Responding to new realities and challenges. *Higher education in Latin America: The international dimension*, 1–38.
- Knight J (2007) Internationalization: Concepts, complexities and challenges. In: Forest JFF and Altbach PG (eds) *International Handbook of Higher Education*. Dordrecht: Springer, pp.207–227.
- Knight J (2015) Five myths about internationalization. *International Higher Education* 62. DOI: 10.6017/ihe.2011.62.8532
- Jones E and Killick D (2007) Internationalisation of the curriculum. In: Jones E and Brown S (eds) *Internationalising Higher Education*. Abingdon: Routledge, pp.109–119.
- Mignolo W (2011) *The Darker Side of Western Modernity: Global Futures, Decolonial Options*. Durham, NC: Duke University Press.
- Mignolo WD (2012) *Local Histories/Global Designs: Coloniality, Subaltern Knowledges, and Border Thinking*. Princeton: Princeton University Press.
- Nixon J (2013) “The drift to conformity: The myth of institutional diversity.” In: Erkkilä T(ed.) *Global University Rankings: Challenges for European Higher Education*. London: Palgrave MacMillan, pp.92–108.
- Peck CL and Pashby K (2018) Global citizenship education in North America. In: Davies I, et al. (eds) *The Palgrave Handbook of Global Citizenship and Education*. London: Palgrave Macmillan, pp.51–65.
- Philip G Altbach, Liz Reisberg and Laura E Rumbley (2010) Tracking a Global Academic Revolution. *Change: The Magazine of Higher Learning* 42(2): 30–39. DOI: 10.1080/00091381003590845.

- Rhoads RA and Szelényi K (2009) Globally engaged universities and the changing context of academic citizenship. *Education and Society* 27(2): 5–26.
- Rhoads RA and Szelényi K (2011) *Global Citizenship and the University: Advancing Social Life and Relations in an Interdependent World*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Rizvi F, Engel L, Nandyala A, et al. (2005) Globalization and recent shifts in educational policy in the Asia Pacific: An overview of some critical issues. APEID, UNESCO Bangkok Occasional Paper Series, Paper No. 4.
- Rizvi F and Beech J (2017) Global mobilities and the possibilities of a cosmopolitan curriculum. *Curriculum Inquiry* 47(1): 125–134.
- Schattle H (2008) *The Practices of Global Citizenship*. Lanham, MD: Rowman and Littlefield.
- Siegel B & Gaudelli W (2018) Listening and Dialogue in Educators' Reflective Practice. In P. N. Stearns (Ed.). *Peacebuilding Through Dialogue: Education, Human Transformation, and Conflict Resolution*. Fairfax, VA: George Mason University Press, pp.39–54.
- Sharma N (2018) *Value-Creating Global Citizenship Education: Engaging Gandhi, Makiguchi, and Ikeda as Examples*. Springer. New York: Springer.
- Sherman P (2016) Preparing social workers for global gaze: locating global citizenship within social work curricula. *Social Work Education* 35(6): 632–642.
- Shultz L (2007) Educating for global citizenship: Conflicting agendas and understandings. *The Alberta Journal of Educational Research* 53(3): 248–258.
- Spring J (2008) Research on globalization and education. *Review of Educational Research* 78(2): 330–363.
- Stein S (2018) Beyond Higher Education as We Know it: Gesturing Towards Decolonial Horizons of Possibility. *Studies in Philosophy and Education*, 1–19.
- Suárez-Orozco MM and Boalian Qin-Hilliard D (2004) Culture and education in the new millennium. In: Suárez-Orozco MM and Boalian Qin-Hilliard D (eds) *Globalization: Culture and education in the new millennium*. Berkeley, CA: University of California Press, pp.1–37.
- Tarozzi M and Torres CA (2016) *Global Citizenship Education and the Crises of Multiculturalism: Comparative Perspectives*. London: Bloomsbury Publishing.

- Torres CA (1992) *The Church Society and Hegemony. A Critical Sociology of Religion in Latin America*. Foreword by E Dussel, trans. RA Young. Westport, CT and London: Praeger.
- Torres CA (2008) *Education and Neoliberal Globalization*. New York: Routledge.
- Torres CA (2017) *Theoretical and Empirical Foundations of Critical Global Citizenship Education*. New York: Taylor & Francis.
- Torres CA and Dorio JN (2015) The do's and don'ts of global citizenship education. *Adult Education and Development* 82: 4–7.
- UNESCO (2014) *Global citizenship education: Preparing learners for the challenges of the 21st century*. Available at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227729E.pdf>
- University of California Los Angeles (nd) Paulo Freire Institute-International Institute on Global Citizenship Education (PFI-IIGCE). Available at: <https://conferences.gseis.ucla.edu/pfi-iigce>
- Verges A and Herms JP (2010) The governance of higher education regionalisation: Comparative analysis of the Bologna Process and MERCOSUR-Educativo. *Globalisation Societies and Education* 8(1): 105–120.
- Wiseman JR (1998) *Global Nation? Australia and the Politics of Globalisation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yemini M (2016) *Internationalization and Global Citizenship. Policy and Practice in Education*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Yemini M, Goren H and Maxwell C (2018) Global citizenship education in the era of mobility conflict and globalisation. *British Journal of Educational Studies* 66(4): 1–10.
- Yemini M, Tibbitts F and Goren H (2019) Trends and caveats: Review of literature on global citizenship education in teacher training. *Teaching and Teacher Education* 77: 77–89.